Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

9. listopada 2019.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Područje slobode, sigurnosti i pravde – Pravosudna suradnja u građanskim stvarima – Uredba (EZ) br. 593/2008 – Pravo koje se primjenjuje na ugovorne obveze – Članak 14. – Dobrovoljni ustup tražbina – Učinak prema trećim osobama”

U predmetu C-548/18,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Saarländisches Oberlandesgericht (Visoki zemaljski sud Saarlanda, Njemačka), odlukom od 8. kolovoza 2018., koju je Sud zaprimio 23. kolovoza 2018., u postupku

BGL BNP Paribas SA

protiv

TeamBank AG Nürnberg,

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: J.-C. Bonichot (predsjednik vijeća), R. Silva de Lapuerta, potpredsjednica Suda, C. Toader (izvjestiteljica), L. Bay Larsen i M. Safjan, suci,

nezavisni odvjetnik: H. Saugmandsgaard Øe,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za TeamBank AG Nürnberg, C. Hecken, *Rechtsanwältin*,

– za njemačku vladu, M. Hellmann, U. Bartl i T. Henze, u svojstvu agenata,

– za češku vladu, M. Smolek, J. Vláčil i A. Kasalická, u svojstvu agenata,

– za nizozemsku vladu, M. K. Bulterman i J. M. Hoogveld, u svojstvu agenata,

– za Europsku komisiju, M. Heller i M. Wilderspin, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

* Jezik postupka: njemački

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 14. Uredbe (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I) (SL 2008., L 177, str. 6.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 109. i ispravak SL 2019., L 149, str. 85.; u daljnjem tekstu: Uredba Rim I).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između BGL BNP Paribas SA (u daljnjem tekstu: BNP), bankovne institucije sa sjedištem u Luksemburgu, i TeamBank AG Nürnberg (u daljnjem tekstu: TeamBank), bankovne institucije sa sjedištem u Njemačkoj o prijedlogu, pred njemačkim sudom, za izdavanje novčanog iznosa koji je položila povjerenica dužnika te dvije ustanove.

Pravni okvir

Pravo Unije

Rimska konvencija

3 Člankom 12. Konvencije o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze otvorene za potpisivanje u Rimu 19. lipnja 1980. (SL 1980., L 266, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 13., str. 7.; u daljnjem tekstu: Rimska konvencija) naslovljenim „Dobrovoljni prijenos” propisivalo se:

„1. Na međusobne obveze cedenta i cesionara koje proizlaze iz dobrovoljnog prijenosa prava prema trećoj osobi (‚dužniku’) primjenjuje se pravo koje se u skladu s ovom Konvencijom primjenjuje na ugovor između cedenta i cesionara.

2. Pravo koje se primjenjuje na pravo na koje se prijenos odnosi određuje prenosivost tog prava, odnos između cesionara i dužnika, uvjete pod kojima se na prijenos prava može pozvati u odnosu na dužnika te svako pitanje jesu li dužnikove obveze ispunjene.”

Uredba Rim I

4 Uredba Rim I zamijenila je Rimsku konvenciju. Uvodna izjava 38. te uredbe glasi:

„U smislu dobrovoljnog ustupa tražbine izraz ‚odnos’ bi trebao jasno naznačiti da se članak 14. stavak 1. odnosi i na imovinski aspekt ustupa tražbine, kao između ustupitelja i primatelja, u određenom pravnom poretku gdje se ovi aspekti tretiraju drukčije od aspekata na temelju obveznog prava. Međutim, izraz ‚odnos’ se ne bi trebao tumačiti tako da se odnosi na bilo koji odnos koji može postojati između ustupitelja i primatelja. Posebno ne bi trebao obuhvaćati preliminarna pitanja u pogledu dobrovoljnog ustupa tražbine ili ugovorne subrogacije. Izraz bi trebao biti strogo ograničen na aspekte koji se neposredno odnose na predmetni dobrovoljni ustup tražbine ili ugovornu subrogaciju.”

5 U skladu s člankom 14. navedene uredbe naslovljenim „Dobrovoljni ustup tražbine i ugovorna subrogacija”:

„1. Odnos između ustupitelja i primatelja na temelju dobrovoljnog ustupa tražbine ili ugovorne subrogacije s druge osobe (dužnika) podliježe pravu koje se primjenjuje na ugovor između ustupitelja i primatelja na temelju ove Uredbe.

2. Pravom kojem podliježe ustupljena odnosno subrogirana tražbina utvrđuje se ustupivost, odnos između primatelja i dužnika, uvjete pod kojima se može pozvati na ustup tražbine odnosno subrogaciju protiv dužnika, te da li su obveze dužnika namirene.

3. Pojam ustupa tražbine u ovom članku uključuje neposredan prijenos tražbina, prijenos tražbina putem osiguranja i zaloga, te drugih prava osiguranja nad tražbinama.”

6 Člankom 27. stavkom 2. te uredbe propisuje se:

„Do 17. lipnja 2010. [Europska] komisija Europskom parlamentu, Vijeću [Europske unije] i Europskom gospodarskom i socijalnom odboru predaje izvješće o pitanju učinkovitosti ustupa tražbina odnosno subrogacije tražbina protiv trećih strana i prioritetu ustupljene odnosno subrogirane tražbine u odnosu na pravo druge osobe. Prema potrebi izvješću se prilažu prijedlozi za izmjene ove Uredbe i ocjena učinka odredaba koje treba uvesti.”

Uredba (EU) br. 1215/2012

7 U skladu s člankom 26. stavkom 1. Uredbe (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2012., L 351, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 11., str. 289.), „[o]sim nadležnosti koja proizlazi iz drugih odredaba ove Uredbe, nadležan je sud države članice pred kojim se tuženik upušta u postupak. […]”.

Njemačko pravo

BGB

8 U skladu s člankom 398. Bürgerliches Gesetzbucha (Građanski zakonik; u daljnjem tekstu: BGB):

„Vjerovnik može prenijeti tražbinu drugoj osobi ugovorom (ustup). Sklapanjem ugovora novi vjerovnik zamjenjuje ranijeg vjerovnika.”

9 Člankom 812. BGB-a u stavku 1. propisuje se da „onaj tko činidbom treće osobe na njezinu štetu stekne nešto bez pravne osnove ili na bilo koji drugi način, dužan je to vratiti”.

EGBGB

10 Člankom 33. Einführungsgesetza zum Bürgerlichen Gesetzbuch (Uvodni zakon za Građanski zakonik, u daljnjem tekstu: EGBGB), u njegovoj verziji koja se primjenjuje do stupanja na snagu, 17. prosinca 2009., članka 1. Gesetza zur Anpassung der Vorschriften des Internationalen Privatrechts an die Verordnung (EG) Nr. 593/2008 Zakon o prilagodbi odredaba međunarodnog javnog prava Uredbi [Rim I]) od 25. lipnja 2009. (BGBl. 2009. I, str. 1574.) određivalo se:

„1. U slučaju ustupa tražbine, obveze između starog i novog vjerovnika uređene su zakonom kojim se uređuje ugovor između njih.

2. Zakonom kojim se uređuje prenesena tražbina određuje se njezina prenosivost, odnos između novog vjerovnika i dužnika, uvjeti pod kojima se može pozvati na prijenos protiv dužnika i oslobađanje dužnika njegove obveze ispunjenjem činidbe."

11 Članak 33. EGBGB-a ukinut je Zakonom o prilagodbi odredaba međunarodnog javnog prava Uredbi Rim I.

Luksemburško pravo

12 Sukladno članku 1690. stavku 1. Građanskog zakonika u verziji koja se primjenjuje u glavnom postupku, „primatelj se prema trećim osobama smatra imateljem tražbine tek priopćenjem prijenosa dužniku".

Glavni postupak i prethodna pitanja

13 TeamBank i luksemburška državljanka s prebivalištem u Njemačkoj, državna službenica u Luksemburgu (u daljnjem tekstu: dužnica), sklopili su 29. ožujka 2011. ugovor o zajmu koji je uređen njemačkim pravom i osiguran ustupom pljenivog dijela trenutačnih i budućih tražbina iz plaće te osobito mirovinskih prava koje dužnica ima prema svojem luksemburškom poslodavcu. Navedeni poslodavac nije bio obaviješten o tom ustupu.

14 Dana 15. lipnja 2011. dužnica je sklopila drugi ugovor o zajmu s BNP-om. Tim drugim ugovorom predviđao se ustup tih tražbina koje dužnica ima prema svojem luksemburškom poslodavcu. Preporučenim pismom od 20. rujna 2012. BNP je potonjeg obavijestio o tom ustupu, sukladno luksemburškom pravu koje se primjenjuje na ugovore o zajmu.

15 Odlukom Amtsgerichta Saarbrücken (Općinski sud u Saarbrückenu, Njemačka) od 5. veljače 2014. otvoren je stečajni postupak nad dužničinom imovinom. U okviru tog postupka, imenovana povjerenica primila je od luksemburškog poslodavca te dužnice dio njezinih plaća u iznosu od 13 901,64 eura te položila taj iznos kod Amtsgerichta Merzig (Općinski sud u Merzigu, Njemačka). Taj polog povjerenica je obrazložila neizvjesnosti o identitetu vjerovnika navedenog iznosa jer su obje stranke u glavnom postupku isticale razlučna prava koja su se za TeamBank odnosila na tražbinu u iznosu od 71 091,54 eura a za BNP na tražbinu u iznosu od 31 942,95 eura.

16 TeamBank i BNP podnijeli su tužbu i protutužbu pred Landgerichtom Saarbrücken (Zemaljski sud u Saarbrückenu, Njemačka) za izdavanje cijelog pologa u iznosu od 13 901,64 eura. Taj sud priznao je TeamBankovu tužbu i odbio BNP-ovu protutužbu.

17 BNP je podnio žalbu protiv odluke Landgerichta Saarbrücken (Zemaljski sud u Saarbrückenu) pred sudom koji je uputio zahtjev ističući da, iako se ustup u korist TeamBanka dogodio prije ustupa izvršenog u njegovu korist, taj prvi ustup nije bio priopćen luksemburškom poslodavcu. Međutim,

tvrdi da je na temelju luksemburškog prava koje se primjenjuje na taj ustup to priopćavanje pretpostavka valjanosti ustupa tražbine tako da prvi ustup ne proizvodi pravne učinke. Jedino drugi ustup, izvršen u korist BNP-a, bio je ispravno priopćen, tako da je samo BNP mogao zahtijevati izdavanje cijelog pologa u iznosu od 13 901,64 eura.

18 Nakon što je utvrdio svoju međunarodnu nadležnost na temelju članka 26. Uredbe br. 1215/2012, sud koji je uputio zahtjev ističe da stranke u glavnom postupku temelje svoje zahtjeve na odredbama članka 812. stavka 1. BGB-a o stjecanju bez osnove.

19 Taj sud pita se osobito o tome može li se Uredba Rim I tumačiti na način da se njome određuje mjerodavno pravo u pogledu učinaka dobrovoljnog ustupa tražbine prema trećim osobama radi određivanja imatelja te tražbine u slučaju višestrukih ustupa.

20 U tom pogledu sud koji je uputio zahtjev navodi da je njemačka doktrina o tom pitanju podijeljena. Prema mišljenju određenih autora, pravilo koje proizlazi iz članka 14. stavaka 1. i 2. te uredbe taksativno je i odnosi se i na učinke ustupa tražbine prema trećim osobama. Za druge je pravna praznina namjerna.

21 Osim toga, taj sud ističe da je primjena kolizijskih pravila njemačkih zakona otežana ukidanjem članka 33. EGBGB-a Zakonom o prilagodbi određenih odredaba međunarodnog prava Uredbi [Rim I].

22 U tim je okolnostima Saarländisches Oberlandesgericht (Visoki zemaljski sud Saarlanda) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Je li članak 14. Uredbe [Rim I] primjenjiv na učinke višestrukog ustupanja na treće osobe?

2. U slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje: kojem pravu podliježu u tom slučaju učinci prema trećim osobama?

3. U slučaju niječnog odgovora na prvo pitanje: primjenjuje li se ta odredba na odgovarajući način?

4. U slučaju potvrdnog odgovora na treće pitanje: kojem pravu podliježu u tom slučaju učinci prema trećim osobama?”

O prethodnim pitanjima

23 Svojim četirima pitanjima, koja valja ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 14. Uredbe Rim I tumačiti na način da se njime izravno ili po analogiji određuje mjerodavno pravo u pogledu učinaka dobrovoljnog ustupa tražbine prema trećim osobama u slučaju višestrukih ustupanja tražbine od strane istog vjerovnika uzastopnim primateljima.

24 Prije svega valja utvrditi da je članak 14. Uredbe Rim I zamijenio članak 12. Rimske konvencije koji se nije odnosio na učinke dobrovoljnog ustupa tražbine prema trećim osobama (vidjeti u tom smislu Izvješće o Konvenciji o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze, Mario Giuliano, profesor na Sveučilištu u Milanu, i Paul Lagarde, profesor na Sveučilištu Pariz I, SL 1980., C 282, str. 1.).

25 Zatim u tom smislu valja podsjetiti na to da, prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, pri tumačenju odredbe prava Unije u obzir treba uzeti ne samo njezin tekst i njezine ciljeve nego i njezin kontekst i sve odredbe prava Unije. Nastanak neke odredbe prava Unije može se također pokazati važnim za njezino tumačenje (presuda od 10. prosinca 2018., Wightman i dr., C-621/18, EU:C:2018:999, t. 47. i navedena sudska praksa).

26 Kao prvo, treba ispitati određuje li se, prema tekstu članka 14. Uredbe Rim I, tim člankom na izričit način mjerodavno pravo u pogledu učinaka dobrovoljnog ustupa tražbine prema trećim osobama u slučaju uzastopnih ustupa.

27 Kao što proizlazi iz samog njezina naslova („Dobrovoljni ustup tražbine”), člankom 14. te uredbe uspostavljaju se kolizijska pravila kojima se uređuju različiti aspekti dobrovoljnog ustupa prekograničnih tražbina.

28 S jedne strane, sukladno članku 14. stavku 1. navedene uredbe, odnos između ustupitelja i primatelja na temelju dobrovoljnog ustupa tražbine s dužnika podliježe pravu koje se primjenjuje na ugovor između ustupitelja i primatelja na temelju te Uredbe.

29 S druge strane, člankom 14. stavkom 2. Uredbe Rim I propisuje se da se pravom kojem podliježe ustupljena tražbina utvrđuje ustupivost, odnos između ustupitelja i dužnika, uvjeti pod kojima se može pozvati na ustup tražbine protiv dužnika, te jesu li obveze dužnika namirene.

30 Naposljetku, sukladno članku 14. stavku 3. Uredbe Rim I, pojam „ustupa” u tom članku uključuje neposredan prijenos tražbina, prijenos tražbina putem osiguranja i zaloga, te drugih prava osiguranja nad tražbinama.

31 Iz toga proizlazi da se tekst članka 14. Uredbe Rim ne odnosi na učinke dobrovoljnog ustupa tražbine prema trećim osobama.

32 Što se tiče konteksta u kojem se nalazi članak 14. Uredbe Rim I, iz uvodne izjave 38. te uredbe proizlazi da „preliminarna pitanja” u pogledu ustupa tražbine, poput ranijeg ustupa iste tražbine u okviru višestrukih ustupanja, iako mogu predstavljati „aspekt stvarnog prava” ustupa tražbine, ne ulaze u pojam „odnos” između ustupitelja i primatelja u smislu članka 14. stavka 1. navedene uredbe. Navedenom uvodnom izjavom pojašnjava se da taj pojam „odnos” treba biti strogo ograničen na aspekte koji se neposredno odnose na predmetni dobrovoljni ustup tražbine.

33 Što se tiče nastanka članka 14. Uredbe Rim I, treba utvrditi da, iako se člankom 13. stavkom 3. Prijedloga Komisije Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I) [COM(2005) 650 *final*] propisivalo da su učinci ustupa tražbine prema trećim osobama uređeni pravom zemlje u kojoj ustupitelj ima svoje uobičajeno boravište u trenutku ustupa ili prijenosa, taj prijedlog ipak nije prihvaćen tijekom pregovora unutar Vijeća.

34 Osim toga, člankom 27. stavkom 2. Uredbe Rim I propisuje se obveza za Komisiju da preda „izvješće o pitanju učinkovitosti ustupa tražbina odnosno subrogacije tražbina protiv trećih strana”, i prema potrebi „prijedlo[ge] za izmjene [Uredbe Rim I] i ocjen[u] učinka odredaba koje treba uvesti”.

35 Komisija je Europskom parlamentu, Vijeću i Europskom gospodarskom i socijalnom odboru predala navedeno izvješće [COM(2016) 626 *final*] 29. rujna 2016., iz kojeg proizlazi nepostojanje ujednačenih kolizijskih pravila za uređivanje učinaka dobrovoljnog ustupa tražbina prema trećim osobama i nužnosti za zakonodavca Unije da ih uspostavi.

36 Dana 12. ožujka 2018. Komisija je podnijela prijedlog Europskom parlamentu i Vijeću o pravu koje se primjenjuje na učinke ustupanja potraživanja na treće osobe [COM (2018) 96 *final*], a iz njega proizlazi da bi učinci ustupanja tražbina prema trećim osobama načelno mogli biti uređeni pravom zemlje ustupiteljeva uobičajenog boravišta.

37 Iz toga slijedi da je u trenutačnom stanju prava Unije nepostojanje kolizijskih pravila o sukobu kojima se izričito obuhvaćaju učinci ustupa tražbina prema trećim osobama izbor zakonodavca Unije.

38 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na postavljena pitanja valja odgovoriti da članak 14. Uredbe Rim I treba tumačiti na način na da se njime ne određuje, izravno ili po analogiji, mjerodavno pravo u pogledu učinaka dobrovoljnog ustupa tražbine u slučaju višestrukih ustupa tražbine istog vjerovnika uzastopnim primateljima.

Troškovi

39 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

Članak 14. Uredbe (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I) treba tumačiti na način da se njime ne određuje, izravno ili po analogiji, mjerodavno pravo u pogledu učinaka dobrovoljnog ustupa tražbine u slučaju višestrukih ustupa tražbine istog vjerovnika uzastopnim primateljima.

Potpisi